

Raad voor Cultuur
Kristel Baele
Prins Willem-Alexanderhof 20
2595 BE 'S-GRAVENHAGE

Amsterdam, 25 maart 2024
kenmerk: 24-010

Betreft: reactie op advies *Toegang tot cultuur; op weg naar een nieuw bestel in 2029*

Geachte mevrouw Baele,

Met veel interesse hebben we kennisgenomen van het advies *Toegang tot cultuur; Op weg naar een nieuw bestel in 2029*, waarin uw raad adviseert over de contouren van een nieuw cultuurstelsel vanaf 2029.

We constateren allereerst dat het advies veelomvattend is. De analyse van de huidige situatie beschrijft veel knelpunten die wij herkennen uit de werkpraktijk van onze leden, en die wij onderschrijven. Tevens omvat het advies een aantal waardevolle voorstellen om het stelsel op termijn te versterken en te vernieuwen.

Zo vinden wij uw advies om te komen tot een kaderwet van grote waarde. De NAPK vertegenwoordigt producenten van podiumkunst: dansgezelschappen, ensembles, theater- en mimegroepen en producerende podia. Deze organisaties opereren niet geïsoleerd: zij maken deel uit van een keten. In Nederland kennen we voor de podiumkunsten een fijnmazige infrastructuur, die gezamenlijk zorgdraagt voor een hele keten van ontwikkeling van talent én van publieksbetrokkenheid. U beschrijft in uw advies de noodzaak om te komen tot een kaderwet, waarin de voorwaarden voor de zorg voor deze keten worden vastgelegd en waarin de zorg voor zowel aanbod als afname worden geborgd en beter op elkaar afgestemd. Als NAPK juichen we dat voorstel toe, we denken zelfs dat het komen tot een kaderwet voorwaardelijk is voor het komen tot een gezonde, evenwichtige cultuursector waarin aanbod en afname weer in balans komen. Daarbij is het van belang goed in overweging te nemen welke voorzieningen voor alle Nederlanders dichtbij moeten zijn (bestaande lokale ecosystemen kunnen daarbij goed als basis dienen) en welke voorzieningen kunnen reizen vanuit hun standplaats. Nederland kent een uniek reisbeleid met aanbod dat landelijk en internationaal toert: gebruik dat om lokaal ontwikkeld aanbod aan te vullen en te verrijken.

Tegelijkertijd wekken de contouren van een nieuw stelsel die worden beschreven – hoewel nog gepresenteerd als ‘prototype’ – bij ons op sommige punten zorgen. Wij delen onze aandachtspunten in deze brief met u en gaan hierover graag verder met u in gesprek.

De Raad voor Cultuur adviseert om het stelsel voor overheidsfinanciering toegankelijker te maken door meer aandacht voor cultuur in alle regio's van het land.

“Rijksgeld gaat vooral naar makers en culturele organisaties in regio's waar de culturele infrastructuur en het aanbod al sterk zijn. Hoewel in het hele land culturele initiatieven opkomen, krijgen die door de onevenwichtige inzet van rijksgeld vaak niet de kans om tot ontwikkeling te

komen. De regering heeft inmiddels aangegeven haar investeringsbeleid te willen herijken.”
(pagina 26)

Met het versterken van regionale ecosystemen beoogt de Raad onder meer dat lokale initiatieven meer ruimte krijgen. De NAPK is het ermee eens dat het versterken van de culturele infrastructuur in regio's buiten de randstad nodig is. Het is belangrijk dat daar extra budget voor komt. Komt er geen extra budget, dan zal de geadviseerde extra aandacht voor de regio ten koste gaan van het landelijke aanbod dat nu in de randstad wordt ontwikkeld maar vaak ook in andere regio's in Nederland wordt vertoond. Dit zou daarmee leiden tot verarming/vershraling van het aanbod in het hele land. Op pagina 185 geeft de Raad ook in het advies aan dat: zonder extra middelen een groot verlies van kwaliteit (vershraling) in met name Noord-Holland te verwachten is.

“Vooral voor de podiumkunsten is het stimuleren van reizend aanbod nu een belangrijke manier om aanbod geografisch te spreiden. Een behoorlijk deel van de door het Rijk gefinancierde makers en producerende gezelschappen reist met voorstellingen of tentoonstellingen. De standplaats zegt dus niet alles. Reizen is waardevol om cultureel aanbod op meer plekken in het land te brengen. Voor sterke regionale ecosystemen zet het echter onvoldoende zoden aan de dijk. Reizen brengt aanbod nabij(er), maar levert niet dezelfde maatschappelijke worteling, verbinding en samenwerking in een regio op als bij makers en organisaties die er gevestigd zijn.” (pagina 28)

De NAPK is ervan overtuigd dat regionale verankering en het aanbod van reizende gezelschappen naast en in samenspraak met elkaar ontwikkeld zouden moeten worden, zodat ze elkaar versterken in plaats van beconcurreren. Het reisbeleid zoals wij dat kennen is kenmerkend voor Nederland en draagt ook bij aan de toegankelijkheid van kwalitatief hoogstaand aanbod. Als het doel van deze stelselherziening is om cultuur dichterbij de mensen te brengen, heeft het reisbeleid daar ook een rol in. Aanvullend op de analyse van de Raad merken wij op dat ook podia en festivals die lokaal ingebed zijn hierin, logischerwijs, een grote(re) rol zouden moeten spelen. Zij hebben de verbinding met het lokale publiek, maar zijn afhankelijk van het sterke aanbod dat reist. De NAPK vraagt zich af in hoeverre er straks in het nieuwe stelsel ruimte blijft voor dit reisbeleid. 'Maatschappelijke worteling, verbinding en samenwerking in een regio' zoals in het advies staat beschreven, vindt al wel degelijk plaats op diverse plekken. Zo neemt het merendeel van de BIS-theatergezelschappen naast een landelijke rol ook verantwoordelijkheid voor het lokale theaterlandschap. Bijvoorbeeld via educatie en talentontwikkeling of door lokale verhalen te brengen met maatschappelijke partners. Graag zou de NAPK scherper uitgewerkt zien waar de lacunes op het vlak van maatschappelijke worteling precies vallen.

De Raad voor Cultuur adviseert om het stelsel voor overheidsfinanciering toegankelijker te maken door cultuureducatie en talentontwikkeling een stevigere plek te geven in het bestel en amateurs en professionals minder afzonderlijk te behandelen.

De NAPK deelt de analyse dat er van onderop geïnvesteerd moet worden in cultuureducatie en talentontwikkeling. In de wettelijke taak van gemeenten (vast te leggen in de Kaderwet Cultuur) wil de Raad ook de verantwoordelijkheid t.a.v. cultuureducatie vastleggen (pagina 123/124). De NAPK onderschrijft het belang daarvan. (BIS-)instellingen in de keten nemen daarin al zoveel mogelijk hun verantwoordelijkheid. Zij kunnen echter niet de volledige verantwoordelijkheid nemen voor het educatieaanbod van (zeer) jong tot volwassen. Zo heeft bijvoorbeeld het verdwijnen van regionale muziekscholen en kunstencentra direct effect op de positie van

podiumkunsten in de toekomst. Het verbeteren van de positie, het aanbod en de toegankelijkheid van cultuuraanbod, zowel op school als in de vrije tijd vanaf een jonge leeftijd is daarom enorm belangrijk. De hele podiumkunstenketen zou er bij gebaat zijn als er een stevige infrastructuur voor kunstbeoefening in de vrije tijd zou zijn in alle regio's van het land.

Ontschotting tussen professional en amateur

Volgens de NAPK is het belangrijk een onderscheid te maken tussen enerzijds amateurs die in de eerste plaats voor hun plezier, in hun vrije tijd een kunstvorm beoefenen en anderzijds makers die een professionele maakpraktijk hebben. We zien dat kunstenaars zich niet langer alleen maar binnen een kunstvakopleiding ontwikkelen. Het is goed dat ook autodidacte kunstenaars toegang krijgen tot rijksmiddelen. Volledige ontschotting tussen de professionele maker (zowel opgeleid binnen een kunstvakopleiding als autodidact) en de amateur beoefenaar zou echter niet mogen leiden tot een kwetsbaardere positie van professionele gezelschappen. Rijks gefinancierde gezelschappen en ensembles zijn professionele werkgevers en hebben (nu) meer taken en verantwoordelijkheden. Om hun werk op hoog niveau te kunnen doen is continuïteit van bedrijfsvoering onontbeerlijk.

Het is van belang om recht te blijven doen aan de enorme investering die veel makers en uitvoerenden hebben gedaan in hun vakmanschap. Ontschotting kan leiden tot (onwenselijke) nivellering. Op pagina 38 van het advies wordt bijvoorbeeld gesteld dat in het amateurveld 'vrijelijk geëxperimenteerd kan worden'. Dat wekt onterecht de suggestie dat dat in de professionele sector niet gebeurt.

De Raad voor Cultuur adviseert om het stelsel voor overheidsfinanciering toegankelijker te maken door een minder ingewikkeld stelsel en minder administratieve druk voor makers en culturele organisaties.

Voorstel: meer variatie in instrumenten voor financiering en werkwijzen

De NAPK ondersteunt het voorstel om te komen tot een vereenvoudiging van procedures, meer diverse financieringsmethodieken en meer differentiatie in aanvraagprocedures, zowel qua vorm als 'zwaarte'.

Minder productiedwang

Het advies stelt dat de criteria en de verplichtingen nu korte termijnplanning uitlokt (pagina 141), daar wil de Raad vanaf. In plaats daarvan wil de raad een langere aanlooptijd voor producties en meer mogelijkheden om succesvolle projecten te hernemen etc. Deze analyse is in lijn met ons manifest 'Podiumkunsten en bestel 2023 en verder'. De NAPK onderschrijft deze analyse en is groot voorstander van meer vertrouwen en meer ruimte voor organisaties.

Nationale portefeuille

Ten aanzien van de nationale portefeuille die door de Raad wordt beschreven, vraagt de NAPK zich af wat de voorwaarden zullen zijn om tot deze selecte groep te worden toegelaten. Als uit wordt gegaan van een ketenbenadering, zou wat de NAPK betreft deze groep moeten bestaan uit die instellingen die nationaal én internationaal van belang zijn. Zij dienen voorbeeld stellend te zijn binnen hun vakgebied en door hun positie bij te dragen aan de ketenontwikkeling in Nederland.

De NAPK onderschrijft het belang van het verlengen van de looptijd naar acht jaar, om daarmee meer continuïteit te bieden. De NAPK stelt voor om breed te kijken (breder dan de nationale portefeuille alleen) waar deze voorwaarden (op basis van meer vertrouwen en continuïteit) kunnen worden toegepast. Ook voor instellingen met een stevige regionale functie zijn deze voorwaarden gericht op vertrouwen en continuïteit van belang. We gaven al eerder de noodzaak hiervan aan. Ook het voorstel om te verantwoorden op basis van visitatie kan op steun van de NAPK rekenen.

De Raad voor Cultuur legt in het advies het voorstel neer de zorg van Rijk, provincies en gemeenten voor cultuur vast te leggen in de wet [Kaderwet Cultuur].

De Raad stelt voor te komen tot een Kaderwet Cultuur waarin onder andere de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden (Rijk, provincie en gemeente) worden vastgelegd.

“De wettelijke basis voor overheidsfinanciering van cultuur kent nu een te smalle strekking. Door opdrachten uit te werken in een kaderwet, wordt duidelijk dat het Rijk, provincies en gemeenten de zorg delen voor een toegankelijk en pluriform aanbod, gelijke kansen op ontplooiing van creatief talent en een wisselwerking tussen cultuur en samenleving. Het is een kans om uit te drukken dat de rijksoverheid verantwoordelijk is voor het functioneren van het hele cultuurbestel en de aanwezigheid van een adequate en complete infrastructuur, overal in het land. Een kaderwet is ook een kans om de verantwoordelijkheid voor cultuur van het Rijk, provincies en gemeenten meer in samenhang te bezien en te regelen: wie doet wat, en wat doen overheden samen?” (pagina 67)

De Raad stelt dat het belangrijk is dat daar ook financiële middelen aan gekoppeld worden.

De NAPK is positief over het voorstel om te komen tot wettelijke verankering voor rijk, provincie en gemeente. Met een Kaderwet Cultuur worden de taken en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden vastgelegd.

Het advies stelt *“Het stelsel versterkt de mismatch tussen aanbod en afname in de podiumkunsten.”* (pagina 24) Er wordt gesuggereerd dat betere afstemming tussen overheden ook zal leiden tot betere afstemming tussen aanbod en afname in de podiumkunsten (pagina 94).

Ook de NAPK ziet dat *‘de positie van gemeentelijk gefinancierde podia en producties wankelt binnen de keten door achterstallige indexatie, stijgende kosten van arbeid, de impact van de corona- en energiecrisis en inflatie. Er is dus intensieve samenwerking tussen overheden nodig en het is van belang dat gemeenten en provincies een geormerkte en wettelijk verankerde taak krijgen voor cultuur. Wij pleiten voor één wettelijk kader voor de gezamenlijke zorg van alle overheden voor de podiumkunsten.’* (Uit: position paper *Overal dichtbij: Podiumkunsten maken Nederland, Nederland maakt podiumkunsten* van de NAPK, VVP en VSCD). Samen met de VSCD en de VNPf organiseerde de NAPK op 13 maart jongst leden het kenniscongres *Eén Overheid* waar dit onderwerp aan de orde is gekomen en concrete voorstellen werden gedaan voor uitwerking van dit voorstel. De NAPK onderschrijft de stelling van de Raad dat hiervoor ook extra budget moet worden vrijgemaakt bij gemeentes en provincies om enerzijds de opgelopen achterstanden in te halen en anderzijds de bijdragen aan culturele instellingen in de toekomst mee te kunnen laten stijgen met (tenminste) de inflatie.

De Raad voor Cultuur legt in het advies het voorstel neer één landelijk cultuurfonds in te stellen.

De NAPK vindt het voorstel om te komen tot één groot cultuurfonds met lokale afdelingen erg ambitieus en kwetsbaar.

Een belangrijk kritiekpunt in het advies op het huidige stelsel is dat het stelsel niet flexibel genoeg is en dat het stelsel uitsluitend goed werkt voor bepaalde typen makers. NAPK vraagt zich af of er geen betere manieren zijn om dat te ondervangen. In het advies *Cultuur voor stad, land en regio* uit 2017 van de Raad voor Cultuur werden bijvoorbeeld de stedelijke cultuurregio's beschreven. Het versterken van deze regio's geeft ook mogelijkheden voor het versterken van lokale culturele infrastructuur. De NAPK heeft de voorkeur voor het flexibeler maken van het huidige systeem (bijvoorbeeld met surplus of stimuleringsregelingen) in plaats van 'alles op de schop'. Zoals de Raad zelf al zegt: veel gaat al goed. In het advies worden heel veel positieve punten genoemd van het huidige systeem (pagina 23/24). De huidige zes Rijkscultuurfondsen zijn door hun specialisatie bekend met de dynamiek van de verschillende deelsectoren. Wat overigens ook wordt bevestigd in het recente [visitatierapport](#).

De NAPK vreest dat ontschotting tussen disciplines verdere scheefgroei in de hand kan werken (zie bijvoorbeeld de lastige positie van de jeugdproducenten en de muziekensembles in het huidige bestel). Er moet genoeg deskundigheid blijven ten aanzien van specifieke werkpraktijken (bijvoorbeeld muziekensembles die hoge eigen inkomsten hebben in combinatie met een internationale context, jeugdproducenten die afhankelijk zijn van bijdragen door scholen etc.). Een stelsel zal altijd achterlopen op de ontwikkelingen in de sector, de vraag is of dat minder wordt als het stelsel volledig is ontschot. De Raad lijkt deze zorg zelf te delen op pagina 90 van het advies: 'het wordt de kunst een regionale blik en disciplinaire blik te verenigen'.

In *Toegang tot cultuur* bepleit de Raad het belang van het ontschotten tussen disciplines om de pluriformiteit van kunstvormen ruimte te geven. In het advies wordt een verschuiving voorgesteld van het beoordelen binnen disciplines, naar het beoordelen op functie (zoals: productie, talentontwikkeling, educatie etc.). Het beoordelen op functie werpt nieuwe schotten op, die op hun beurt kunnen gaan knellen. Biedt daarom ook ruimte om buiten de kaders van functies te kunnen bewegen.

Wij onderhouden nauw contact met collega (branche)organisaties en bespreken met hen uw analyse en aanbevelingen. De komende periode denken wij graag in gezamenlijkheid met u mee over nadere uitwerking van de voorstellen waar het de podiumkunsten betreft.

Met vriendelijke groet,

Mirjam Terpstra, directeur

Een afschrift van deze brief wordt verstuurd naar het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Fonds Podiumkunsten, de cultuurwoordvoerders in de Tweede Kamer, VNG en IPO.